

Ks. Stanisław Flis

Orchard Lake Good News, Fall 1998

PARAFIE POLONIJNE

Duszpasterstwo polonijne w Stanach Zjednoczonych zwykle odnoszone jest do polskich parafii, które masowo powstawały w drugiej połowie ubiegłego i na początku obecnego stulecia. Do dzisiaj wiele z nich istnieje i dobrze spełnia swoją misję wobec naszych rodaków, chociaż często w nieco inny sposób, niż przed laty. Znaczna jednak ich część została zamknięta lub utraciła typowo polski charakter. Przyczyn tego zjawiska jest wiele. Jedną z nich są przemiany kulturowo-społeczne oraz naturalne procesy integracyjne i asymilacyjne Polonii. Duże znaczenie ma też awans społeczny Polonii oraz dezintegracja dawnych skupisk polonijnych i związana z tym migracja ludności polskiego pochodzenia z centrów miejskich na przedmieścia. To “rozpraszanie się” Polonii prowadzi w wielu wypadkach do osłabienia więzi lub zupełnego zerwania kontaktów z własną grupą etniczną.

Wspomniane zjawiska mają bardzo duży wpływ na duszpasterstwo polonijne, a zwłaszcza na funkcjonowanie polskich parafii. Przemieszczanie się wielu naszych rodaków z dawnych dzielnic typowo polskich, w których zwykle najczęściej było polskich parafii, powoduje ich wyludnianie się i starzenie, co często prowadzi do ich zamykania lub utraty typowo polskiego charakteru. Budzi to pesymistyczne odczucia i skojarzenia. Niejednokrotnie serce się kraje, gdy z jednej strony widzimy przepiękne polskie kościoły i wspaniałe zabudowania parafialne oraz dobrze utrzymane budynki szkolne, a z drugiej garstkę dawnych parafian, często ludzi już starych, którzy nie mają siły lub możliwości, aby podążyć za innymi i zamieszkać w nowych dzielnicach. Jeśli w pobliżu tych opuszczanych kościołów osiedla się inna ludność katolicka, to wówczas jest przynajmniej szansa na zachowanie tych parafii, chociaż już nie wyłącznie jako polskich. W przeciwnym wypadku grozi im zamknięcie.

Przemiany kulturowo-społeczne są nieuniknione i nie można ich całkowicie wykluczyć. Nie można też zupełnie zahamować ich negatywnego wpływu na duszpasterstwo polonijne, które oparte jest na sieci starych polskich parafii. Wydaje się konieczne poszukiwanie nowych form i rozwiązań bardziej dostosowanych do obecnej sytuacji. Nie można bowiem “na siłę” zatrzymywać naszych rodaków w starych polskich dzielnicach tylko dlatego, że tam są polskie parafie. Co prawda, należy robić wszystko aby je ratować, ale dzisiaj wydaje się, że jest to już za mało.

Aby jednak cokolwiek sensownego mówić o duszpasterstwie polonijnym, to wydaje się konieczne rozpoznanie jego stanu w chwili obecnej. Mimo różnych zagrożeń i pesymistycznych prognoz, parafie polonijne stanowią nadal główną jego bazę. W naszych

**“Polonia jest ważna dla Polski, tak jak
Polska jest ważna dla Polonii, są one
sobie wzajemnie potrzebne.”**

*Konferencja Biskupów Polskich w
Orchard Lake, 1976*

rozważaniach ograniczymy się do stanu liczebnego polskich parafii, pozostawiając na inną okazję omówienie ich funkcjonowania i roli, jaką pełnią wobec Polonii.

Przeglądając literaturę z tego zakresu można odnieść wrażenie, że nikt dokładnie nie wie ile było w przeszłości polskich parafii, ani też ile ich jest obecnie. Nastarszy wykaz polskich parafii podaje ks. Wacław Kruszka w *Historii polskiej w Ameryce*. Znana jest też lista z 1914 roku, którą sporządził najprawdopodobniej ks. Warakomski. Zawiera ona wykaz 594 parafii. Trudno dzisiaj powiedzieć, w jaki sposób została ona sporządzona i jakie kryteria były brane pod uwagę. Na liście tej bowiem znajduje się kilka parafii, które według Catholic Directory należą do innych grup etnicznych, np. parafia Narodzenia NMP w Penelope (FWT) należy do Czechów, czy też parafia św. Jana w Lyndora (PIT) do Słowaków, a parafia Matki Bożej w Westphalii (LAN) do Niemców itd. Ponadto wiele polskich parafii istniejących wtedy zostało pominiętych. Jednak mimo tych braków i potknięć, jest to bardzo cenne źródło do badań nad stanem polskich parafii, zwłaszcza w zestawieniu z innymi listami.

Następne spisy polskich parafii pochodzą z 1924 i 1935 roku. Wiele informacji statystycznych o polskich parafiach podaje F. Niklewicz w "Przewodniku Polsko-Amerykańskim" z 1923 roku. Ponadto cenne są materiały statystyczne ks. Franciszka Bolka w piśmie "Materiały statystyczne" za rok 1932 i 1933.

W okresie powojennym statystykę polskich parafii opracował ks. Antoni Maksimik na podstawie danych zawartych w Catholic Directory. Podaje on wykaz 816 parafii. W opracowaniu tym są także pewne nieścisłości.

Kolejny wykaz polskich parafii opublikował ksiądz Zbigniew Peszkowski w 1959 roku. Posłużył się on listą księdza Maksimika oraz wiele informacji zebrał bezpośrednio z parafii. Przez to wykaz ten zyskuje na wartości, chociaż nie jest pozbawiony pewnych nieścisłości, a nawet pomyłek. Na liście tej znajduje się 769 parafii.

W 1966 roku listę polskich parafii opracował O. Rafał Wiśniewski w oparciu o dane zawarte w The Official Catholic Directory (1966) oraz listę zamieszczoną w The Orchard Lake Schools, Eagle' 63. Jest to wykaz, który zawiera najmniej polskich parafii, bo zaledwie 442.

Zestawienie omawianych list pozwala zauważyć, że spisy te bardzo różnią się między sobą. Autorzy kolejnych list nie zawsze podają te same parafie, które wymienili ich poprzednicy. Oznacza to, że albo nie wiedzieli o ich istnieniu, albo mieli inne zdanie na temat ich polskości. Stąd przy uwzględnieniu wszystkich informacji o parafiach, otrzymamy wykaz zbiorczy zawierający 1006 polskich parafii. Wydaje się, że jest to liczba bardzo zawyżona i wskazuje raczej na zakres błędów, które popełniono przy ich spisach, niż na rzeczywisty stan. W literaturze można spotkać szacunkowe określenia liczby polskich parafii. Najczęściej mówi się, że w przeciągu całej historii duszpasterstwa polonijnego było ich

około 900. W kontekście powyższych rozważań, wydaje się, że jest to liczba bardzo prawdopodobna i bliska prawdy. Ustalenie jednak dokładnej listy historycznej wymaga szczegółowych badań archiwalnych i krytycznej analizy, a takie badania jak dotychczas nie zostały przeprowadzone.

Dla współczesnego duszpasterstwa polonijnego bardziej przydatna jest lista polskich parafii, które obecnie istnieją i spełniają swoje funkcje wobec naszych rodaków, niż dywagacje historyczne. Problem ten wydaje się być jeszcze bardziej złożony i trudny do rozwiązania, niż poprzedni. W tym wypadku nie wystarczy już tylko dokonanie analizy materiałów archiwalnych, lecz konieczne wydaje się rozpoznanie w terenie oraz ustalenie jasnych kryteriów klasyfikacji polskich parafii. Wiele bowiem parafii, niegdyś typowo polskich, dzisiaj jest tak bardzo zasymilowanych, że w niczym nie przypominają swego pierwotnego charakteru. Czy mimo tego należy nadal uważać je za parafie polskie? Jak mierzyć i oceniać stopień asymilacji parafii? Jaką wartość wskaźnikową ma dzisiaj język polski w liturgii i duszpasterstwie oraz polskie zwyczaje i tradycje? Nie ma problemu przy ustalaniu listy parafii obecnie istniejących tylko w przypadku ich całkowitej likwidacji przez biskupa lub połączeniu z innymi parafiami polskimi. Takie jednak radykalne rozwiązania są stosowane przez wielu biskupów amerykańskich, ale wydaje się, że jest ich znacznie mniej, niż powolny zanik polskości bardzo wielu parafii z powodu procesów, o których była mowa na początku tego artykułu.

Poniżej przedstawiamy wykaz polskich parafii według omawianych list bez dokonywania własnych poprawek. Pobieźna bowiem korekta nie rozwiązuje tego problemu, a może wywołać tylko niepotrzebne komentarze i dyskusje. Jednak dla ustalenia przynajmniej szacunkowej liczby polskich parafii, które obecnie istnieją, konieczne jest przyjęcie jakiegoś wskaźnika. Takim wskaźnikiem na pewno jest używanie języka polskiego w liturgii. Jednak musimy tutaj zastrzec, że wskaźnik ten obecnie ma wartość tylko pozytywną, tzn. używanie języka polskiego w liturgii wskazuje, że dana parafia nadal jest polska, ale nie odwrotnie. Czyli jego brak nie zawsze musi oznaczać, że dana parafia przestała być polska.

W tabeli podanej obok zamieszczamy dane odnośnie zamawiania mszalika *Pan z Wami*, który jest używany podczas liturgii sprawowanej w języku polskim. Przy braku innych informacji, wskaźnik ten pozwala wyróżnić grupę parafii, które nadal można uważać za parafie polskie. Według danych zaczerpniętych w Centrum Liturgicznym w Orchard Lake, które wydaje ten mszalik, takich parafii jest obecnie 270. Z tego samego źródła mamy także informację, iż mszalik ten zamawia również 45 misji lub innych ośrodków duszpasterstwa polonijnego. W porównaniu do omawianych list są to nowe ośrodki, które powstały w ostatnich latach. W sumie z mszalika *Pan z Wami* korzysta 315 parafii i ośrodków duszpasterstwa polonijnego. Co z resztą? Nawet w stosunku do listy ks. Wiśniewskiego, który podaje wykaz 442 parafii, jest to dużo mniej. Przy braku jednak szczegółowych badań,

dokładna odpowiedź na to pytanie jest dzisiaj niemożliwa. W tej chwili można pokusić się zaledwie na określenia szacunkowe. Wydaje się będziemy bliscy prawdy, gdy powiemy, że obecnie istnieje nie więcej jak tylko połowa polskich parafii z dawnego stanu, a więc około 400-500. Reszta uległa asymilacji w takim stopniu, iż dzisiaj trudno uważać je za typowo polskie lub zostały zamknięte przez biskupów, albo połączone z innymi.

W tabeli obok podajemy także liczbę księży polskiego pochodzenia według danych zaczerpniętych z listy na rok 1997. Wykaz ten prowadzi i na bieżąco aktualizuje seminarium w Orchard Lake. Obok tych informacji, podajemy też liczbę Polonii w poszczególnych stanach według rocznika statystycznego z 1990 roku. Wprawdzie są to dane sprzed kilku lat, ale wydaje się, że nadal aktualne. Nowsze informacje na temat liczby Polonii będą dopiero za dwa lata, po kolejnym spisie ludności, który w Stanach Zjednoczonych odbywa się systematycznie w odstępach dziesięcioletnich. Wydaje się, że zestawienie tych wszystkich informacji, o polskich parafiach, księżach polskiego pochodzenia i liczbie Polonii, pozwoli zarysować stan i potrzeby współczesnego duszpasterstwa polonijnego.

PARAFIE I OŚRODKI DUSZPASTERSTWA POLONIJNEGO W USA - 1997

Stan	LISTY PARAFII					Pan z Wami	Misja	Ks. pol.	Polonia
	O. L.	War.	Maks.	Peszk.	Wiśniewski				
Alabama	1	-	1	-	-	-	-	9	21 907
Arkansas	1	2	-	1	-	-	1	2	17 600
Arizona	-	-	-	-	-	-	3	7	102 405
California	2	1	1	3	-	1	6	42	578 256
Colorado	2	3	1	1	1	-	-	12	82 257
Connecticut	22	14	25	24	23	19	1	111	312 587
Delaware	2	1	2	2	2	2	-	18	38 286
Floryda	-	-	-	-	-	-	5	52	410 666
Iowa	3	5	-	3	1	-	-	13	32 502
Illinois	71	61	84	71	38	35	8	197	962 827
Indiana	22	15	26	21	14	7	-	59	179 501
Kansas	2	2	2	2	2	-	-	7	34 844
Louisiana	1	1	-	-	-	-	1	9	22 456
Massachusetts	45	23	41	46	22	30	-	105	359 677
Maryland	6	6	8	5	3	1	-	17	200 570
Maine	1	-	1	1	1	1	-	5	23 838
Michigan	82	44	96	90	30	26	-	253	889 527
Minnesota	40	40	36	33	11	1	2	42	238 039
Misouri	7	8	9	6	-	1	-	19	95 900
Montana	-	1	-	-	-	-	-	6	15 736

North Dakota	6	7	2	4	-	-	-	12	17 320
Nebraska	25	16	18	23	-	-	-	41	61 199
New Hampshire	3	3	2	3	-	2	-	12	48 767
New Jersey	40	22	45	41	34	36	3	185	626 506
New York	105	69	110	103	78	57	5	327	181 077
Ohio	35	26	36	39	28	15	-	118	442 226
Oklahoma	-	1	-	1	-	-	-	8	29 519
Oregon	1	-	1	1	-	1	-	7	48 414
Pennsylvania	148	114	154	144	118	24	4	336	882 348
Rhode Island	5	1	6	6	5	5	-	11	47 227
South Carolina	-	-	-	-	-	-	1	5	29 762
South Dakota	1	5	-	1	-	-	-	9	9 139
Texas	14	14	12	12	-	-	4	84	237 557
Virginia	3	-	2	3	-	-	-	21	115 121
Vermont	2	2	2	2	-	2	-	4	17 475
Washington	2	3	1	2	1	2	-	13	95 828
Wisconsin	83	80	87	72	28	3	-	119	505 808
West Virginia	6	4	5	3	2	1	-	10	30 864
Alaska	-	-	-	-	-	-	-	3	12 294
Columbia	-	-	-	-	-	-	-	-	9 878
Georgia	-	-	-	-	-	-	-	7	67 171
Hawaii	-	-	-	-	-	-	-	2	11 795
Idaho	-	-	-	-	-	-	-	2	11 540
Kentucky	-	-	-	-	-	-	-	6	24 487
Mississippi	-	-	-	-	-	-	-	2	10 645
North Carolina	-	-	-	-	-	-	-	5	59 722
New Mexico	-	-	-	-	-	-	-	2	19 523
Nevada	-	-	-	-	-	-	-	3	33 591
Tennessee	-	-	-	-	-	-	-	4	35 325
Utah	-	-	-	-	-	-	-	4	14 832
Wyoming	-	-	-	-	-	-	-	-	8 334
Washington DC	-	-	-	-	-	-	1	-	125

Według wszystkich autorów omawianych list, najwięcej polskich parafii było i jest w stanie Pennsylvania i New York. W dalszej kolejności plasują się stany: Michigan, Illinois, Wisconsin, Massachusetts, New Jersey, Ohio, Minnesota, Connecticut i Indiana. Ksiądz Maksimik naliczył w tych stanach 740 polskich parafii, co stanowi 90,7% wszystkich, które on wymienia. Według najstarszej listy opracowanej przez księdza Warakomskiego w 1914 roku, w stanach tych było 508 polskich parafii, czyli 85,5% wszystkich wymienionych przez niego. Podobny procent polskich parafii w tych stanach znajduje się na liście księdza Peszkowskiego (88,9%) oraz opracowanej przez seminarium w Orchard Lake (87,8%). Natomiast na liście najnowszej, opracowanej przez Ojca Wiśniewskiego w 1966 roku, procentowo parafii polskich

w tych stanach jest jeszcze więcej, bo aż 95,9% spośród tych, które on wymienia.

W stanach tych jest także najwięcej polskich parafii, które zamawiają mszałik *Pan z Wami* (93,7%). Natomiast misji i innych ośrodków duszpasterstwa polonijnego korzystających z tego mszaliaka jest tutaj tylko 51,1%.

W 1990 roku zamieszkiwało w tych stanach 6 342 084 naszych rodaków, co stanowi 67,8% ogółu Polonii w tym kraju. Liczba księży polskiego pochodzenia jest tutaj także największa. Według spisu prowadzonego przez seminarium w Orchard Lake, w 1997 roku było ich tutaj 1820, co stanowi 72%. Na jednego kapłana polonijnego przypada tutaj statystycznie 3 484 naszych rodaków.

Nigdy nie było żadnej polskiej parafii ani ośrodków duszpasterstwa polonijnego w stanach: Alaska, Columbia, Georgia, Hawaiki, Idaho, Kentucky, Mississippi, North Carolina, New Mexico, Nevada, Tennessee, Utah i Wyoming. W stanach tych zamieszkiwało w 1990 roku - 319 137 naszych rodaków, co stanowi 3,4% oraz pracowało tam 42 księży polskiego pochodzenia, co stanowi 1,7%. Na jednego kapłana polonijnego przypada tutaj 7 598 naszych rodaków.

Nie ma polskich parafii, lecz są ośrodki duszpasterstwa polonijnego w stanie: Arizona (3), Florida (5), South Carolina (1) oraz w dystrykcie Washington DC (1). W stanach tych zamieszkuje 542 833 naszych rodaków (5,8%) oraz pracuje 189 księży polonijnych (7,5%).

Dla pełnego obrazu należy wymienić jeszcze jedną grupę stanów, w których były lub są nieliczne polskie parafie. Są to stany: Alabama, Arkansas, California, Colorado, Delaware, Iowa, Kansas, Louisiana, Maryland, Maine, Misouri, Montana, North Dakota, Nebraska, New Hampshire, Oklahoma, Oregon, Rhode Island, South Dakota, Texas, Virginia, Vermont, Washington oraz West Virginia. Według księdza Maksimika było w tych stanach 76 polskich parafii (9,3%), według księdza Peszkowskiego - 85 parafii, czyli 11,1%, a według Ojca Wiśniewskiego tylko 18, czyli 4,1% wszystkich, które on wymienia. Z tych stanów zamawia polski mszałik *Pan z Wami* tylko 18 parafii oraz 12 ośrodków duszpasterstwa polonijnego. W stanach tych zamieszkuje 1 922 582 naszych rodaków (20,5%) oraz pracuje 391 księży polskiego pochodzenia (15,5%). Na jednego kapłana polonijnego przypada tutaj 4 917 naszych rodaków.

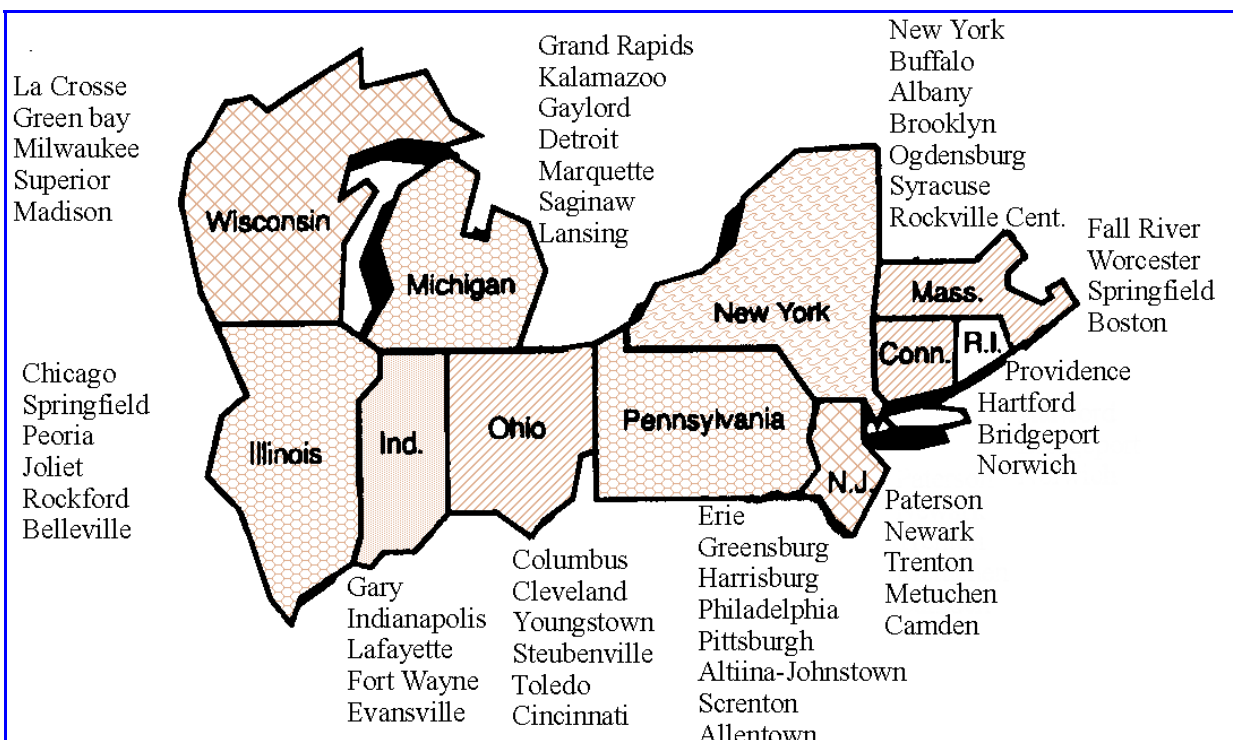
To ogólne rozpoznanie pozwala stwierdzić, że dwie trzecie Polonii amerykańskiej zamieszkuje w stanach północo-wschodnich. Tutaj też jest najwięcej polskich parafii oraz pracuje najwięcej księży polskiego pochodzenia. Dla jeszcze lepszego rozpoznania tego terenu, podajemy poniżej wykaz polskich parafii w układzie diecezjalnym według listy księdza Maksimika oraz wykaz parafii i ośrodków duszpasterstwa polonijnego zamawiających mszałik *Pan z Wami*. Podamy także liczbę księży polskiego pochodzenia, którzy pracują w poszczególnych diecezjach.

PARAFIE I OŚRODKI DUSZPASTERSTWA POLONIJNEGO W USA

Diecezja	Stan Maksimik	<i>Pan z Wami</i>	Misja	Ks.pol.	
Hartford	CT	16	14	-	65
Bridgeport	CT	4	2	1	20
Norwich	CT	5	3	-	26
		25	19	1	111
Belleville	IL	7	-	-	9
Chicago	IL	58	33	6	145
Joliet	IL	2	1	2	15
Peoria	IL	14	-	-	10
Rockford	IL	2	-	-	12
Springfield	IL	1	-	-	6
		84	34	8	197
Evansville	IN	-	-	-	1
Fort Wayne	IN	7	1	-	22
Gary	IN	16	6	-	32
Indianapolis	IN	-	-	-	1
Lafayette	IN	3	-	-	3
		26	7	-	59
Boston	MA	15	9	-	33
Fall River	MA	6	4	-	16
Springfield	MA	15	12	-	32
Worcester	MA	5	5	-	24
		41	30	-	105
Detroit	MI	38	24	-	153
Gaylord	MI	9	-	-	25
Grand Rapids	MI	12	1	-	18
Kalamazoo	MI	3	-	-	2
Lansing	MI	4	1	-	14
Marquette	MI	6	-	-	17
Saginaw	MI	24	-	-	24
		96	26	-	253
Camden	NJ	3	1	-	28
Metuchen	NJ	12	10	-	37
Newark	NJ	19	18	1	73
Paterson	NJ	6	4	1	19

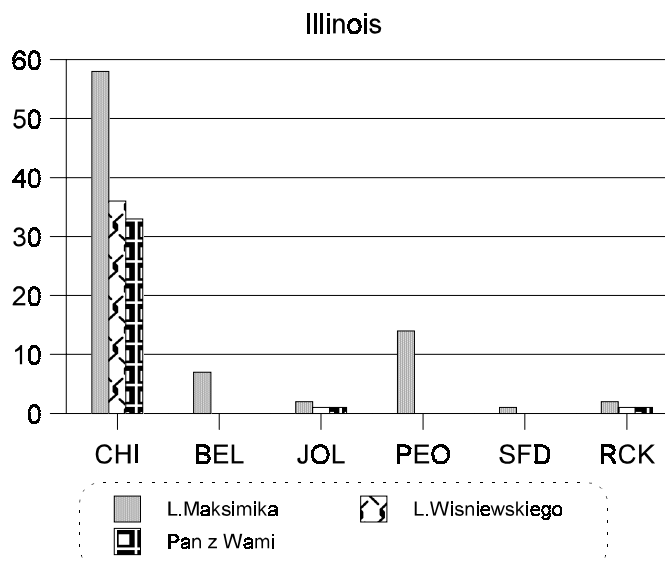
Trenton	NJ	5	3	1	28
		55	36	3	185
Albany	NY	13	8	1	29
Brooklyn	NY	11	10	2	45
Buffalo	NY	46	13	-	147
New York	NY	15	10	2	26
Ogdensburg	NY	2	-	-	4
Rockville C.	NY	5	5	-	23
Syracuse	NY	10	7	-	36
		102	53	5	327
Cincinnati	OH	-	-	-	3
Cleveland	OH	20	12	-	65
Columbus	OH	-	-	-	1
Steubenville	OH	3	-	-	11
Toledo	OH	8	1	-	24
Youngstown	OH	5	2	-	14
		36	15	-	118
Allentown	PA	15	2	-	32
Altoona-J.	PA	11	1	-	22
Erie	PA	11	1	-	35
Greensburg	PA	18	3	-	37
Harrisburg	PA	8	-	2	16
Philadelphia	PA	15	11	1	75
Pittsburgh	PA	32	3	1	73
Scranton	PA	44	3	-	56
		154	24	4	346
Green Bay	WI	21	-	-	27
La Crosse	WI	26	-	-	20
Madison	WI	5	-	-	6
Milwaukee	WI	25	3	-	58
Superior	WI	10	-	-	8
		87	3	-	119

W stanie Connecticut są 3 diecezje: Hartford, Bridgeport i Norwich. Według Maksimika, tuż po wojnie, było w tych diecezjach 25 polskich parafii. Zamieszkuje w nich 312 tys. naszych rodaków oraz pracuje 111 księży polskiego pochodzenia. Statystycznie na jednego księdza polonijnego przypada tutaj 2 810 osób. Jest to wskaźnik stosunkowo dobry. Podobnie korzystne proporcje są przy porównaniu liczby parafii i księży. Na jedną parafię polonijną przypada tutaj 4-5 księży. Bardzo wysoki procent tych parafii zamawia mszałik *Pan z Wami* (76%), co wskazuje na ich żywotność i polski charakter.

W stanie Illinois jest 6 diecezji: Chicago, Belleville, Joliet, Peoria, Springfield i Rockford. Zamieszkuje w nich 962 tys. naszych rodaków, najwięcej w Chicago, gdzie też według Maksimika było najwięcej polskich parafii (58). Obecnie 33 z nich oraz 6 ośrodków duszpasterskich zamawia mszałik *Pan z Wami*. W pozostałych diecezjach było dalszych 26 polskich parafii, z których obecnie zamawia polski mszałik tylko jedna parafia i dwa

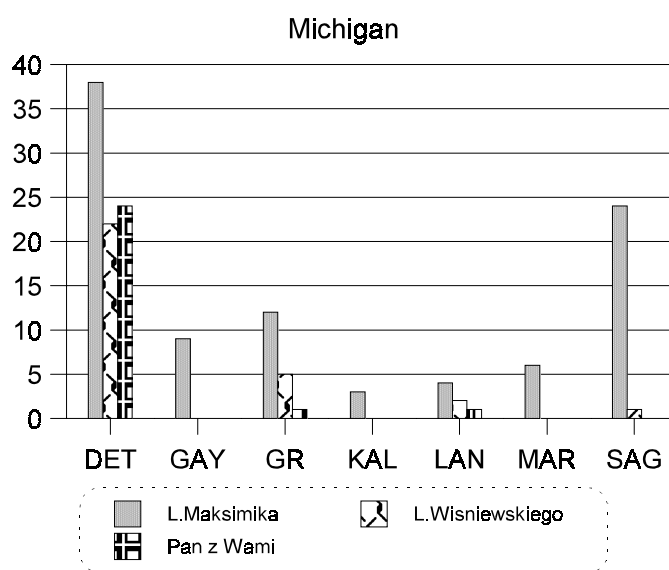

ośrodki duszpasterskie. To wskazuje na wyjątkowo trudną sytuację duszpasterstwa polonijnego w tych diecezjach. Potwierdza to także przeliczenie wiernych przypadających na jednego kapłana polskiego pochodzenia. W omawianych diecezjach wskaźnik ten wynosi 4 883 osób.

W stanie Indiana jest 5 diecezji: Evensville, Fort Wayne, Gary, Indianapolis i Lafayette. Mieszka w nich 179 tys. naszych rodaków. Według Maksimika było w nich 26 polskich parafii, z których obecnie zamawia polski mszałik tylko 7. W diecezjach tych pracuje 59 księży polskiego pochodzenia. Statystycznie na jednego księdza polonijnego przypada tutaj 3 033 osób polskiego pochodzenia.

W stanie Massachusetts są cztery diecezje: Boston, Fall River, Springfield i Worcester. Stosunkowo liczna jest tutaj Polonia - 359 tys. Według Maksimika było w tych diecezjach 41 polskich parafii, z których 30 nadal zamawia polski mszałik. W diecezjach tych pracuje 105 księży polskiego pochodzenia. Statystycznie na jednego księdza polonijnego przypada tutaj 3 419 osób, które identyfikują się z polską grupą etniczną.

W stanie Michigan jest 6 diecezji: Detroit, Gaylord, Grand Rapids, Kalamazoo, Lansing, Marquette i Saginaw. Tradycyjnie duża jest tutaj Polonia - 889 tys. Według Maksimika było w tych diecezjach 96 parafii polonijnych, z których 26 nadal zamawia polski mszałik, głównie z archidiecezji Detroit (24). W omawianych diecezjach pracuje 253 księży polskiego pochodzenia (w Detroit - 153). Statystycznie na jednego polskiego księdza przypada tutaj 3 513 naszych rodaków.

W stanie New Jersey jest 5 diecezji: Camden, Metuchen, Newark, Paterson i Trenton. Mieszka w nich 626 tys.

Amerikanów polskiego pochodzenia. Zdaniem księdza Maksimika było tutaj 55 polskich parafii, z których 33 nadal zamawia polski mszałik. W diecezjach tych pracuje 185 księży polskiego pochodzenia. Statystycznie na jednego polskiego księdza przypada tutaj 3 383 osób, które identyfikują się z polską grupą etniczną.

W stanie New York jest 7 diecezji: Albany, Brooklyn, Buffalo, New York, Ogdensburg, Rockville Centre i Syracuse. Mieszka tutaj ponad milion naszych rodaków (1 181 tys.). W diecezjach tych było 102 polskich parafii, najwięcej w Buffalo (46). Obecnie 53 z nich zamawia polski mszałik. W omawianych diecezjach pracuje 327 księży polskiego pochodzenia. Statystycznie na jednego polskiego księdza przypada 3 611 naszych rodaków.

W stanie Ohio jest 6 diecezji: Cincinnati, Cleveland, Columbus, Stubenville, Toledo i Youngstown. Mieszka w nich 442 tys. osób, które przyznają się do polskiego pochodzenia. Zdaniem księdza Maksimika było tutaj 36 polskich parafii, głównie w Cleveland (20). Polski mszalik zamawia obecnie tylko 15 z nich. W diecezjach stanu Ohio pracuje 118 księży polskiego pochodzenia. Na jednego polskiego księdza przypada tutaj 3 745 osób z naszej grupy etnicznej.

W stanie Pennsylvania jest 8 diecezji: Allentown, Atloona-Johnstown, Erie, Greensburg, Harrisburg, Philadelphia, Pittsburgh i Scranton. Jest to kolejny stan, w którym bardzo licznie zamieszkiwała Polonia (882 tys.) oraz bardzo dużo było polskich parafii (154). Obecnie tylko co szósta z nich zamawia nadal polski mszalik (24). W diecezjach tych pracuje 346 księży polskiego pochodzenia. Na jednego polskiego kapłana przypada tutaj 2 549 naszych rodaków.

W stanie Wisconsin jest 5 diecezji: Green Bay, La Crosse, Madison, Milwaukee i Superior. Mieszka w nich 505 tys. naszych rodaków. Według księdza Maksimika było tutaj 87 polskich parafii, z których obecnie zamawia polski mszalik tylko 3. W diecezjach tych pracuje 119 księży polskiego pochodzenia. Statystycznie na jednego polskiego księdza przypadają tutaj 4 243 osoby należące do Polonii.

Przeprowadzona analiza pokazuje, że sytuacja duszpasterstwa polonijnego nie jest jednakowa w omawianych diecezjach. Wydaje się, że jest dużo lepsza w tych diecezjach, w których są od dawna duże skupiska Polonii i do których ciągle napływa nowa emigracja z kraju. Do takich diecezji należy z pewnością Chicago w stanie Illinois, diecezje New York i New Jersey, Detroit w stanie Michigan, czy też niektóre diecezje w Pensylwanii. Gorzej natomiast jest w pozostałych diecezjach, w których zanik sieci polskich parafii wydaje się być dużo większy. Widać to szczególnie na przykładzie liturgii sprawowanej w języku polskim. Na poparcie tych stwierdzeń przyjrzymy się bliżej sytuacji parafii polonijnych w stanie Illinois i Michigan. Oprócz danych wziętych z listy księdza Maksimika i informacji o zamawianiu mszalika polskiego *Pan z Wami*, posłużymy się także listą Ojca Wiśniewskiego z 1966 roku. Ta ostatnia lista jest opracowaniem krytycznym i podaje najmniej parafii ze wszystkich omawianych w tym artykule.

Patrząc na powyższy wykres bardzo wyraźnie widać, że pod względem liczby polskich parafii zdecydowanie wyróżnia się archidiecezja Chicago. Według listy księdza Maksimika z 1946 roku, można jeszcze wyróżnić diecezję Peoria i Beleville. Natomiast na przykładzie zamawiania polskiego mszalika, który wskazuje na liturgię sprawowaną w języku polskim i tym samym na polski charakter tych parafii, poza Chicago można wskazać jeszcze na diecezję Joliet i Rockford.

Podobna sytuacja jest w Michigan. Dawniej poza Detroit, pod względem liczby polskich parafii, wyróżniała się także diecezja Saginaw, Grand Rapids, Gaylord, czy nawet Marquette. Natomiast obecnie według przyjętych przez nas wskaźników, zdecydowanie najlepsza sytuacja

wydaje się być już tylko w Detroit.

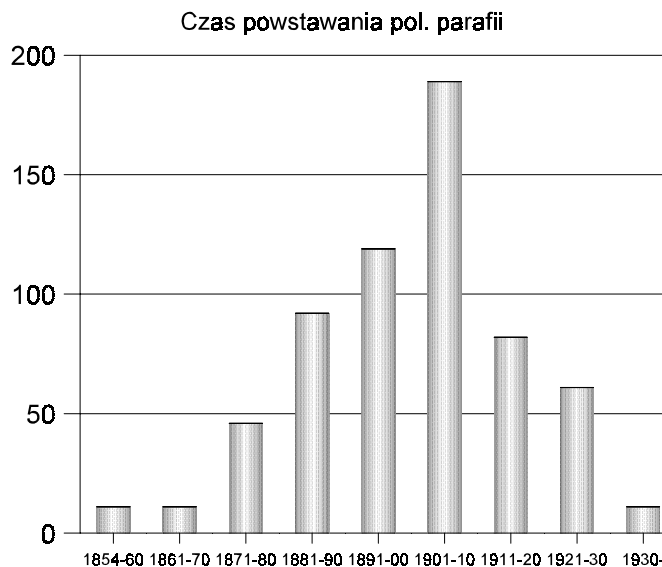
Oprócz polskich parafii, sytuację duszpasterstwa polonijnego można oceniać także na podstawie liczby księży polskiego pochodzenia, którzy pracują w poszczególnych diecezjach. Zdajemy sobie przy tym sprawę, że nie wszyscy oni są bezpośrednio zaangażowani w duszpasterstwie polonijnym. Zestawienie liczby księży polskiego pochodzenia z liczebnością Polonii pozwala na ocenę możliwości, w jakim stopniu mogą być zaspokojone jej potrzeby duchowe przy dobrej woli miejscowego biskupa. Podając ten wskaźnik zawsze zaznaczaliśmy, że jest to zabieg czysto statystyczny, który ułatwia analizę i stosowanie porównań, zwłaszcza przy omawianiu dużych regionów, ale w żadnym wypadku nie może być stosowany jako miernik w konkretnych sytuacjach.

Praca księdza polskiego pochodzenia w duszpasterstwie polonijnym zależy nie tylko od dobrej woli biskupa, lecz także bardzo często od ogólnej liczby księży w diecezji. Dlatego poniżej podajemy te dwa wskaźniki, jeden mówiący o liczbie naszych rodaków przypadających na jednego kapłana polskiego pochodzenia, a drugi o liczbie wiernych przypadających na jednego księdza w diecezji. Przy tym nie stosujemy rozróżnienia na księży diecezjalnych i zakonnych, ani też nie odliczamy księży emerytów i innych, którzy w duszpasterstwie nie są zatrudnieni. Dla ułatwienia analizy posłużymy się podziałem na stany, a nie diecezje, których jest więcej.

W omawianym regionie wydaje się być dostateczna liczba księży w stosunku do liczby wiernych. Nawet gdy podwoimy otrzymane wskaźniki ze względu na księży emerytów oraz księży zakonnych, którzy zostali włączeni do naszych obliczeń, a nie są wszyscy zaangażowani w duszpasterstwie parafialnym, to i tak wskaźniki te wydają się być dobre. Dużo gorzej wypada przelicznik liczby księży polskiego pochodzenia w stosunku do liczebności Polonii w poszczególnych stanach. Wskaźniki te są dwukrotnie, a w stanie Illinois i Wisconsin nawet czterokrotnie większe. Potwierdza to średnia krajowa, która dla całego Kościoła w USA wynosi - 1294 wiernych przypadających na jednego kapłana, a dla Polonii - 3704 osób. Teoretycznie oznacza to, że biskupi amerykańscy mogą w pełni angażować księży polskiego pochodzenia do duszpasterstwa polonijnego bez uszczerbku dla duszpasterstwa ogólnego w diecezji. Ponadto widać z tej analizy, że nawet gdyby wszyscy księża polskiego pochodzenia byli zaangażowani do duszpasterstwa polonijnego, to i tak jest ich za mało w stosunku do wielkości Polonii. Nie są więc bezpodstawne oczekiwania i próśby o powołania i kapłanów z Polski.

Żywotność polskich parafii można oceniać także na podstawie czasu ich powstania i lokalizacji. Jednak na obecnym etapie badań, mamy informacje o dacie powstania tylko 611 polskich parafii. Mimo tego braku, wydaje się pożyteczne zaprezentowanie tych danych w kontekście omawianych problemów. Dane te pochodzą z listy zbiorczej, która uwzględnia wszystkie omawiane przez nas listy.

Najwięcej polskich parafii powstało w okresie masowej emigracji, czyli przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Charakterystyczne dla tej emigracji było podążanie do "swoich", przez co tworzyły się na emigracji zwarte skupiska polonijne. Dzisiaj są to przeważnie stare dzielnice w wielkich miastach, które z każdym rokiem pustoszeją i ulegają degradacji. W tych dzielnicach znajduje się najwięcej starych polskich parafii, co bardzo komplikuje ich obecną sytuację. Wiele z nich skutecznie opiera się wszelkim przeciwnościom, ale z pewnością są i takie, których przyszłość jest bardzo niepewna.

Pewne światło na charakter polskich parafii rzuca także poznanie wezwań, które one przyjmowały. W tradycyjnej religijności rola świętych zawsze była duża. Z tego też względu starannie dobierano wezwanie parafii, które w pewnym stopniu odzwierciedlało dążenia lub szczególne cechy danej społeczności. Po wezwaniu parafii można było także zorientować się o typie pobożności danej wspólnoty lokalnej. W naszym przypadku nie będziemy wyciągać tak daleko idących wniosków, pozostając tylko przy prezentacji otrzymanych wyników. W analizie weźmiemy pod uwagę wszystkie parafie, które znalazły się na omawianych przez nas listach.

Niezbyt liczną grupę tworzą parafie pod wezwaniem Trójcy św. (18) i Świętej Rodziny (11). Dużo więcej jest parafii, których wezwanie wiąże się z Osobą i posłan-nictwem Pana Jezusa (76). Można tutaj wymienić parafie pod wezwaniem: Najświętszego Imienia Jezus (1), Najdroższej Krwi Jezusa (1), Chrystusa Króla (1), Dzieciątka Jezus (1), Dobrego Pasterza (1), Najświętszego Ciała Pana Jezusa (3), Zmartwychwstania Pańskiego (3), Przemienienia Pańskiego (3), Podwyższenia Krzyża (12) oraz Najświętszego Serca Pana Jezusa (44).

Duża grupa polskich parafii obrała sobie za Patronkę Maryję (145). Patronat ten jest odbiciem szczególnej cechy pobożności polskiej, która wyraża się dużym przywiązaniem do Matki Bożej i Jej roli w Kościele. Najwięcej parafii było w tej grupie pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej (28). W dalszej kolejności można wymienić parafie pod wezwaniem: Niepokalanego Poczęcia NMP (19), Wniebowzięcia NMP (12), Matki Bożej Różańcowej (11), Wspomożenia wiernych (9), Matki Boskiej Szkaplerznej (8), Królowej Aniołów (4), Narodzenia NMP (4), Matki Boskiej Ostrobramskiej (3), Królowej Nieba (2), Najśłodszego Serca Maryi (2), Matki Boskiej Pocieszenia (2) oraz pojedyncze parafie pod wezwaniem: Matki

Boże Królowej Apostołów, Królowej Polski, Królowej Męczenników, Królowej Pokoju, Matki Bolesnej, Matki Chrystusa, Najświętszego Imienia Maryi, Matki Boskiej z Gostynia , Nawiedzenia NMP, Matki Łaski Bożej itd

Największą grupę stanowią parafie, które przyjęły patronat świętych polskich (251). Są to parafie pod wezwaniem: bł. Salomei (1), bł. Kunegundy (2), bł. Bronisławy (2), bł. Władysława (2), św. Jozafata (10), św. Jacka (16), św. Jana Kantego (17), św. Jadwigi (30), św. Wojciecha (33), św. Stanisława Kostki (34), św. Kazimierza (39), oraz św. Stanisława Biskupa Męczennika (66).

Pozostałe polskie parafie przyjęły za Patronów świętych powszechnie czczonych w Kościele. W tej grupie najwięcej było parafii pod wezwaniem św. Józefa (45). W dalszej kolejności można wymienić parafie pod wezwaniem: św. Michała Archanioła (27), św. Piotra i Pawła (25), św. Jana Chrzciciela (13), św. Antoniego (15), św. Franciszka z Asyżu (10), św. Cyryla i Metodego (10), św. Barbary (7), Wszystkich Świętych (7), św. Stefana (6), św. Walentego (6), św. Wawrzyńca (5), św. Floriana (5), św. Anny (5), św. Izydora (4), św. Piotra (4), św. Tomasza (3), św. Teresy (3), św. Andrzeja (2), św. Ludwika (2), św. Heleny (2), św. Flipa (2), św. Bartłomieja (2), św. Ignacego (2), św. Jana Ewangelisty (2), św. Marii Magdaleny (2), św. Róży z Limy (2). Pozostałe polskie parafie miały za patronów jeszcze innych świętych, których lista jest bardzo długa. Ponieważ są to pojedyncze parafie, dlatego ich tutaj nie wymieniamy.

Powyższa analiza z pewnością nie wyczerpała wszystkich problemów, jakie wiążą się z siecią polskich parafii. Nadal pozostaje sprawą otwartą szczegółowe rozpoznanie ich obecnej sytuacji oraz wypracowanie nowych koncepcji duszpasterstwa polonijnego, które mogłyby stanowić ich wsparcie lub przejęcie niektórych funkcji. Najgorsza jest bezczynność i trwanie na dawno zajętych pozycjach, które dzisiaj bardzo często są zagrożone na skutek przemian kulturowo-społecznych. Prawdą jest, że wiele polskich parafii zostało zamkniętych lub tak bardzo uległo asymilacji, że dzisiaj spostrzegane są jako parafie terytorialne lub wieloetniczne. Dla przykładu przedstawiliśmy sytuację pod tym względem w stanie Illinois i Michigan. Podobnie jest w wielu innych stanach. Na szczęście ten pesymistyczny kierunek przemian nie jest jedyny. Obok niego zauważa się wysiłki tworzenia nowych ośrodków duszpasterstwa polonijnego i to głównie w tych regionach, w których dotychczas nie było polskich parafii. Czy jednak te nowe rozwiązania i podejmowane wysiłki zrównoważą straty, które dzisiaj ponosi duszpasterstwo polonijne?

Drugą oczywistą prawdą, która musi być przyjęta i poważnie potraktowana jest to, że Kościoł w Stanach Zjednoczonych, kraju emigrantów z całego świata, nie jest w stanie sam zapewnić wystarczającej opieki duszpasterskiej każdej grupie etnicznej bez wsparcia Kościołów z tych krajów, z których oni pochodzą. W sytuacji kurczenia się sieci polskich parafii, wzrasta jeszcze bardziej rola i znaczenie duszpasterzy polonijnych, których nie może zabraknąć.